

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 2, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 336.144.38

*I. V. Kokhan,
викладач кафедри фінансів,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ*

ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ У СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ

*I. Kokhan,
assistant of finance department in Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ivano-Frankivsk*

FORMATION OF EXPENDITURE BUDGET IN THE REGULATION OF ECONOMIC STABILIZATION

У статті розкрито сутність системи формування державних видатків як складової економічної стабілізації. Досліджено частку видатків місцевих бюджетів у ВВП і проаналізовано основні показники місцевих видатків в розрізі функціональної класифікації. За результатами аналізу встановлені позитивні та негативні тенденції, зроблені пропозиції щодо покращення складу та структури видатків місцевих бюджетів в Україні.

The article deals with the nature of the formation of public spending as a component of economic stabilization. Investigated the proportion of local spending in GDP and analyze key indicators of local costs in terms of functional classification. The analysis showed positive and negative trends, made suggestions for improving the content and structure of local budgets in Ukraine.

Ключові слова: *видатки бюджету, соціально-економічний розвиток держави, структура видатків місцевих бюджетів.*

Keywords: *expenditures, socio-economic development of the country, the structure of local budgets.*

Актуальність проблеми. Бюджетне регулювання у сфері видатків є важливою складовою фінансової політики, яка суттєво впливає на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому, на створення відповідних умов для оптимальної структурної перебудови економіки, збереження, розвиток людського і соціального капіталу, інноваційного розвитку, сприяння розробки та запровадженню наукоємних, конкурентоспроможних технологій.

Обсяг і структура бюджетних видатків відображають пріоритети суспільного розвитку на даному етапі, ступінь децентралізації бюджетної системи, рівень життя населення, економічні аспекти розвитку територій, а також дають уявлення про рівень соціально-економічного розвитку у майбутньому. Роль бюджетних видатків не обмежується тільки фінансовим забезпечення функцій держави, вони є могутнім важелем регулювання та стимулювання різних сфер державного механізму в територіальному, галузевому аспектах та у розрізі різних соціальних груп населення.

Відповідно, актуальним є питання формування видаткової частини бюджету відповідно до визначених пріоритетів розвитку економіки, необхідності підвищення ефективності управління такими ресурсами, досягнення результативності від здійснення бюджетних видатків на всіх стадіях бюджетного процесу.

Аналіз останніх наукових досліджень. Серед наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері державних видатків, регулювання бюджетної системи можна назвати праці О. Богачової, Дж.Б'юкенена, А. Вагнера, Дж.М.Кейнса, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, А. Лаврова, С. Лушина, Р. Масгрейва, А. Пігу, С. Фішера, М. Фрідмена, Дж.Хікса. Питання видатків бюджету та його впливу на соціально-економічний розвиток країни присвячені праці вітчизняних вчених: С. Буковинського, О. Василика, В. Глущенко, І. Запартіної, Л. Лисяк, І. Луніної, В. Опаріна, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

Метою статті є аналіз формування видатків місцевих бюджетів, виявлення проблем в організації зазначеного процесу та обґрунтування необхідності модернізації місцевих фінансів шляхом підвищення ефективності використання обмежених бюджетних ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. На даний час державне регулювання розглядається як макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, спрямований на реалізацію стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Державні видатки визначаються як частина фінансових відносин, обумовлена використанням централізованих і децентралізованих фондів держави. Складаються державні видатки з прямих витрат держави, які здійснюються через систему бюджетних і позабюджетних фондів, та витрат державних підприємств, організацій, установ. Видатки державного сектора складаються із усіх форм витрат, пов'язаних з діяльністю держави. Видатки бюджету визначають відносні розміри приватного та державного секторів економіки і поділяються на чотири категорії: споживання в державному секторі, трансфертні платежі приватному сектору, проценти з державного боргу, державні інвестиції. Зміна різних складових структури державних видатків має різні наслідки для економіки, тому державні видатки є важливим інструментом макроекономічної політики, впливаючи на рівень цін, розміщення ресурсів, розподіл доходів, зайнятість, виробництво [4].

Бюджетні видатки позитивно впливають на темпи зростання економіки, при цьому має значення не тільки їх обсяг, а й оптимальна структура, яка визначає їх напруження використання. Забезпечення шляхом державного регулювання оптимального розподілу ВВП між секторами економіки, соціальними групами населення, адміністративно-територіальними одиницями є безпосереднім завданням державної політики у сфері видатків бюджету. Кінцева мета державної політики у сфері видатків бюджету полягає у здійсненні ефективного та результативного використання бюджетних коштів в усіх ланках бюджетної системи, що реалізується у підвищенні якості суспільних послуг та більш повному задоволенні потреб населення в них. Важливим питанням підвищення ефективності використання бюджетних коштів є оптимізація видатків на державне управління, рівень та обсяги яких мають відповідати якості надання суспільству державних послуг.

Спрямованість державної політики на реалізацію стратегії прискореного економічного зростання не виключає збереження наявного рівня соціальної підтримки і навіть її збільшення за умов оптимізації структури соціальних видатків щодо забезпечення їх пріоритетного спрямування на розвиток людини [3].

Місцеві бюджети виступають головним інструментом реалізації державної регіональної політики та вирішення таких важливих завдань, як структурна перебудова економіки, вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів, розвиток місцевого господарства, здійснення житлового будівництва, благоустрою тощо. Місцеві бюджети відображають політику органів місцевого самоврядування, є головним інструментом її реалізації. Органи місцевого самоврядування самостійно визначають пріоритети у своїй діяльності, ставлять цілі та завдання, втілення яких забезпечується за допомогою коштів місцевих бюджетів.

Отже, соціально-економічний розвиток органів місцевого самоврядування та держави в цілому значною мірою залежить від бюджетної політики у сфері державних видатків, особливо на етапі економічних перетворень, коли фінансові ресурси держави обмежені. В таких умовах фінансове забезпечення розвитку економіки можливе шляхом оптимізації структури видатків, що вимагає перерозподілу бюджетних коштів між певними напрямками видатків шляхом аналізу зазначеної структури та ефективності витрачання бюджетних коштів. Необхідність ефективного використання державних ресурсів вимагає раціоналізації бюджетного процесу шляхом запровадження прогресивних технологій та інструментів державного управління.

Відповідно, проаналізувавши обсяг видатків місцевих бюджетів, з урахуванням коштів, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету, становив 157,5 млрд. грн. що більше відповідного показника 2012 року на 5,0 %. Обсяг видатків місцевих бюджетів, без урахування коштів, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету, склав 156,2 млрд. грн. що більше показника січня-вересня 2012 року на 4,8 %. Рівень виконання планових показників, затверджених місцевими радами на 2013 рік становить 66,6 %.

Рівень перерозподілу ВВП через місцеві бюджети України за даними 9 місяців 2013 року становить 15,1 %, що на 0,5 в. п. більше за відповідний показник попереднього року. Зменшення цього показника спостерігається за видатками на житлово-комунальне господарство на 0,3 в. п. на видатки по економічній діяльності

– на 0,1 в. п. Найбільше зростання частки відбулося за видатками на соціальний захист та соціальне забезпечення (+0.5 в. п.).

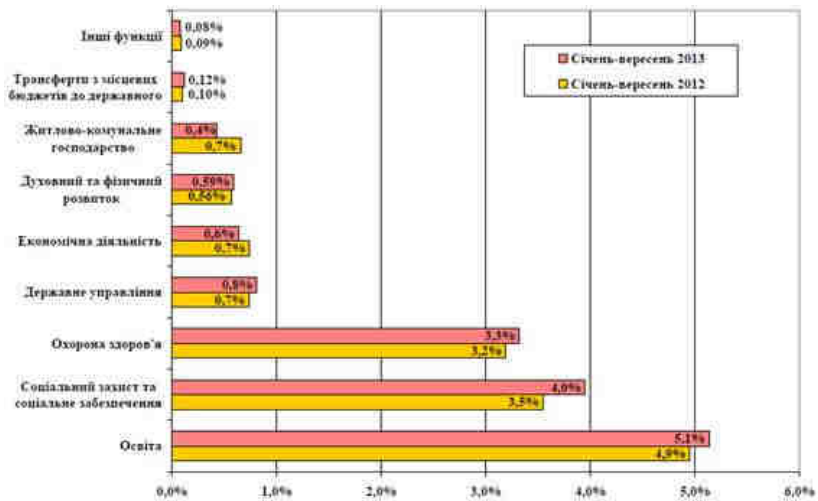

Рис. 1. Частка видатків місцевих бюджетів у ВВП за січень-вересень 2012-2013 років

Обсяг видатків загального фонду місцевих бюджетів становив 140,2 млрд. грн. Порівняно з відповідним показником минулого року він збільшився на 8,6 %. Виконання планових річних показників, затверджених місцевими радами, становить 70,7 %.

Видатки спеціального фонду місцевих бюджетів профінансовано у сумі 16 млрд. грн, що на 19,6% менше, ніж аналогічний показник попереднього року. Рівень виконання планових річних показників, затверджених місцевими радами, склав 44,4 % що на 17,3 в. п. менше відповідного рівня січня - вересня 2012 року.

Більшість видатків місцевих бюджетів традиційно спрямовується на соціально-культурну сферу (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, культура та мистецтво, фізична культура і спорт). У звітному періоді сукупна частка цих видатків у структурі видатків місцевих бюджетів складає 86 % що на 2,8 в. п. більше рівня попереднього року.

Отже, виходячи з цих показників прослідковується тенденція до скорочення видатків спеціального фонду, що призводить до скорочення фінансування регіональних цільових програм та стримує економічний розвиток регіону. Видатки загального фонду місцевих бюджетів збільшуються, що свідчить про соціальний вектор бюджетної політики держави.

У структурі видатків місцевих бюджетів за функціональною класифікацією практично не відбулося змін. Так, можна відмітити лише зростання частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення на 1,9 в. п. а також скорочення на 1,7 в. п. та 0,9 в. п. часток видатків на житлово-комунальне господарство та економічну діяльність відповідно.

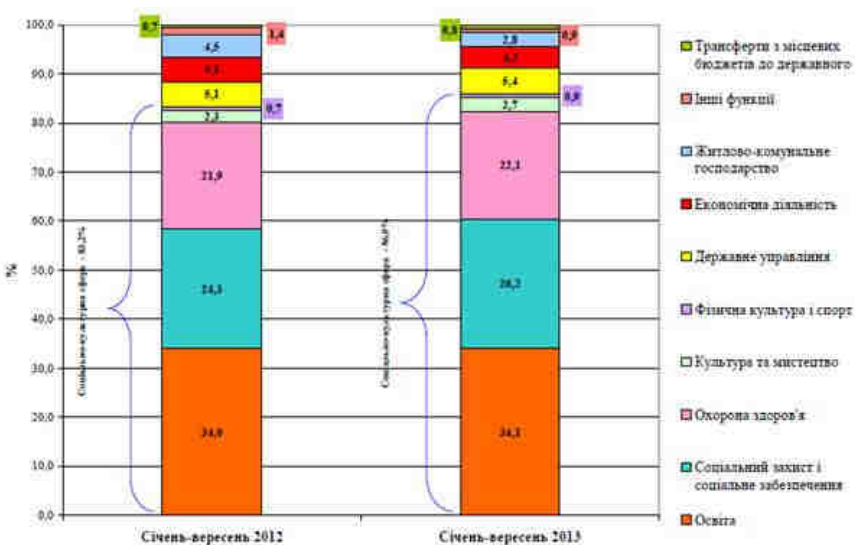

Рис. 2. Структура видатків місцевих бюджетів за функціональною класифікацією за січень - вересень 2012-2013 років

Крім того, відбулося зростання на 0,1 в. п. частки трансфертів, що передаються з місцевих бюджетів до державного. Загальний обсяг видатків на соціально-культурну сферу збільшився на 8,3 % і склав 135,4 млрд. грн. Серед них найбільшими є видатки на освіту – 53,7 млрд. грн (або 34,1 % від усіх видатків місцевих бюджетів), на соціальний захист і соціальне забезпечення – 41,3 млрд. грн (або 26,2 %), на охорону здоров'я – 34,7 млрд. грн (або 22,1 %).

Видатки на державне управління профінансовано у сумі 8,4 млрд. грн, що на 10,5 % більше, ніж за 9 місяців 2012 року. Водночас їх частка у структурі видатків місцевих бюджетів зростає на 0,3 в. п. і становить 5,4 %. У розрізі економічної класифікації 83,1% усіх видатків місцевих бюджетів припадає на захищені статті, що більше за відповідний показник 2012 року на 2,2 в. п. .

У структурі видатків місцевих бюджетів відмічається зростання на 1,9 в. п. частки видатків на поточні трансферти населенню (до 23,7%). Крім того, спостерігається збільшення на 1,1 в. п. частки видатків на оплату праці з нарахуваннями, що традиційно є найбільшими серед усіх видатків місцевих бюджетів і становлять за підсумками січня-вересня 2013 року 48,0 % . а частки видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв – до 5,6 %).

У цілому поточні видатки місцевих бюджетів становили понад 147,6 млрд. грн. що майже на 6,0 % більше, ніж за 9 місяців 2012 року. Капітальні видатки профінансовано у розмірі 9,9 млрд. грн, їх обсяги зменшились на 0,8 млрд. грн. або на 7,9 % [5].

Проаналізувавши напрями витратання бюджетних коштів, можна стверджувати, що пріоритетним напрямом у сфері видатків місцевих бюджетів є соціальний. Саме видатки на освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення, охорону здоров'я становлять найбільшу частку особливо в бюджетах найвищих рівнів, де відбувається безпосереднє надання послуг громадянам, як негативний аспект можна зазначити досить значну частку видатків на управління.

Динамічні зміни в ринковому оточенні регіону, в політичному, соціальному, економічному і технологічному середовищі України та обумовлене ними виникнення перед адміністративно-територіальними утвореннями країни нових можливостей і умов, вимагають вироблення і прийняття адекватних рішень регіональними органами державної влади і місцевого самоврядування та реалізації останніх в поточному управлінні життєдіяльністю територіальних громад з метою їх адаптації до швидкозмінних умов ринкового оточення, підвищення конкурентоздатності господарського комплексу області та відповідного покращення добробуту кожного члена територіальної громади.

Ключовим завданням державної регіональної політики України, на виконання яких повинні орієнтуватися у своєму розвитку всі регіони, цілком обґрунтовано встановлено зменшення міжрегіональних економічних та соціальних диспропорцій. З метою виконання поставлених завдань представлена структурна модель реалізації стратегії економічного і соціального розвитку регіону.

Рис. 3. Структурна модель реалізації стратегії економічного і соціального розвитку регіону

Управління процесом реалізації стратегії економічного і соціального розвитку території області рекомендується здійснювати на двох рівнях у сфері загального управління стратегією і управління за стратегічними напрямками.

Перший рівень управління забезпечується керівними органами обласної ради та обласної державної адміністрації, дорадчим органом яких виступає координаційний комітет з управління процесом реалізації стратегії – колегалний орган управління реалізацією стратегії, до складу якого входять делеговані керівники обласних органів державної влади і місцевого самоврядування, керівники підприємницьких структур, представники наукових установ та громадських організацій. Завдання координаційного комітету полягає в здійсненні загальних функцій управління, забезпечення організаційно-методичних основ реалізації стратегії, підготовка пропозицій щодо зміни або коригування стратегічних напрямів розвитку області.

Другий рівень управління повинен забезпечуватися відповідними комісіями обласної ради та галузевими управліннями облдержадміністрації, дорадчими органами якими виступають групи стратегічного управління за встановленими пріоритетними напрямками.

Для забезпечення ефективності управління стратегією розвитку, яка є складним для управління об'єктом, координаційний комітет, органи влади залучають до цього процесу провідні наукові організації і підприємства, недержавні та громадські організації, провідних фахівців, експертів, незалежних консультантів.

Методологічною основою управління стратегією розвитку, як мегапроект, повинні стати сучасні методи і механізми управління проектами. Впровадження механізмів управління проектами для реалізації розвитку регіону доцільно реалізувати через наповнення стратегії програмами і проектами, системою управлінням та реалізацією проектів, а також моніторингом ефективності та результативності реалізації.

Завдання та дії з реалізації пріоритетних напрямів розвитку регіону, визначені стратегією, є ідеологічною основою її наповнення, тобто розробки або доопрацювання проектів та включення їх до стратегії. Важливою вимогою до останніх є рівень їх розробки, обґрунтування та якість проектів, що є необхідною умовою для їх включення в стратегію, фінансування та ефективної організації управління.

Створення інформаційної системи і ефективної системи моніторингу стратегії є запорукою ефективності прийнятих рішень органами управління стратегією. Основні завдання даних систем полягає у впровадженні системи контролю ефективності реалізації програм, обґрунтування необхідності реалізації нових і припинення неефективних проектів.

Відповідні управлінські рішення, основні з яких: створення ефективної організаційної структури управління реалізації стратегії, залучення наукових, консалтингових і громадських організацій до її реалізації; створення інформаційної системи і системи моніторингу стратегії забезпечують ефективну організацію управління процесом її реалізації в області.

Виконання завдань за встановленими пріоритетними напрямками стратегії фінансуватиметься за рахунок різних джерел фінансування, зокрема, субвенцій Державного бюджету, коштів окремих міністерств, відомств, коштів обласного та місцевого бюджетів тощо.

Здійснення стратегії вимагає від органів управління її реалізації місцевими органами виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, розробки відповідних регіональних чи місцевих цільових програм і заходів, фінансування яких передбачається в межах бюджетних призначень держави та області на відповідний рік.

Відповідно, стихійний процес фінансування економіки здатний тільки прискорити формування сировинної і споживчої орієнтації української економіки. Чим радикальніші структурні зрушення, тим більша потреба в централізованому впливові на них і більше часу потрібно для їх здійснення. Використання державних витрат для регулювання економіки спричинило зміну поглядів на роль і значення державного бюджету – від ліберальної концепції, згідно якої останній є нейтральним до господарських процесів, відбувається перехід до визнання бюджету активним засобом відновлення порушеної рівноваги, стабілізації економіки і подолання циклічного характеру її розвитку. Приватний капітал виявився не в змозі повністю використати можливості, закладені в сучасних виробничих силах. Тому держава бере на себе функцію акумуляції і використання коштів, що дозволяє їй впливати на розвиток економічних процесів.

Структурна диспропорціональність української економіки досягла таких масштабів, що її усунення під впливом лише державних сил повинна відбуватися протягом тривалого часу і супроводжуватись значними соціально-економічними витратами. Тому в Україні політика в сфері державних витратки повинна відігравати ключову роль. Це обумовлено тим, що є ряд галузей, які без державної допомоги не мають достатніх фінансових можливостей для розвитку, але вони суттєво впливають на загальний стан розвитку економіки держави (сільське господарство, паливно-енергетичний комплекси, наукоємні та технологічно складні виробництва тощо).

Висновки. Враховуючи економічні і політичні обставини нашої країни на даний час, політика у сфері державних витратки покликана відігравати ключову роль в умовах економічної кризи. Трансформація економіки держави потребує ретельнішого аналізу стану соціального захисту населення й розроблення заходів, що сприятимуть установленню раціонального балансу інтересів держави, виробників і споживачів соціальних послуг. Особливо значення набуває питання оптимального розподілу бюджетних ресурсів між напрямками соціально-економічного розвитку держави та забезпечення відповідності структури витратки бюджету визначеним стратегічним пріоритетам. Зазначене сприятиме посиленню позитивного впливу бюджетної політики на соціальний розвиток та економічне зростання як передумови підвищення життєвого рівня та добробуту населення.

Вагомою основою здійснення ефективної бюджетної політики є визначення її основних напрямів, спираючись на пріоритети стратегії економічного і соціального розвитку держави, засади грошово-кредитної політики та зовнішньоекономічної діяльності. За таких обставин будуть створені умови для виконання державою своїх функцій, підтримки фінансової стабільності в країні та досягнення економічного і соціального розвитку. Сприятиме збалансованості державних фінансів та посиленню керованості розвитку економіки країни розробка і реалізація науково-обґрунтованої державної політики у сфері бюджетних витратки. Доцільним є подальший розвиток бюджетної системи у напрямку підвищення ефективності та результативності впливу бюджетних витратки на виконання завдань економічного та соціального розвитку України.

Література.

1. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України : монографія / В. Г. Дем'янишин. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 496.
2. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія / Л. В. Лисяк. – К. : ДНУ АФУ, 2009. – 600 с.
3. Федосов В. М. Теорія фінансів : навч. посіб. / В. М. Федосов, С. І. Юрій. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
4. Чугунов І. Я. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку / І. Я. Чугунов. – К. : ДНУ АФУ, 2009. – 848 с.
5. Щербина І. Ф. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за 2013 рік / І. Ф. Щербина, А. Ю. Рудик, В. В. Зубенко, І. В. Самчинська ; ІБСЕД, Проект "Змінення місцевої фінансової ініціативи", USAID. – К. : 2013. – 96 с.

References.

1. Dem'nyshyn, V.H. (2008), *Teoretychna kontseptualizatsiya i praktychna realizatsiya byudzhethoyi doktryny Ukrayiny* [Theoretical conceptualization and practical implementation of fiscal doctrine Ukraine], TNEU, Ternopil', Ukraine.
2. Lyssyak, L.V. (2009), *Byudzhetna polityka u systemi derzhavnoho rehulyuvannya sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny* [Fiscal policy in the state regulation of social and economic development of Ukraine], DNU AFU, Kyiv, Ukraine.

3. Fedosov, V.M. and Yuriy, S.I. (2010), *Teoriya finansiv* [Theory of Finance], Tsentr uchbovoyi literatury, Kyiv, Ukraine.
4. Chuhunov, I.Ya. (2009), *Finansy Ukrainy: instytutsiyni peretvorenniya ta napryamy rozvytku* [Finance Ukraine: institutional transformation and development directions], DNNU AFU, Kyiv, Ukraine.
5. Shcherbyna, I.F. Rudyk, A.Yu. Zubenko, V.V. Samchyns'ka, I.V. (2013), *Byudzhetnyy monitorynh. Analiz vykonannya byudzhetu za 2013 rik* [Budget monitoring. Analysis of budget 2013], IBSED, Proekt "Zmitsnennya mistsevoyi finansovoyi initsiatyvy", USAID, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2014р.

ТОВ "ДКС Центр"